

Možná bych očekával, že v předložené práci budou ve větší míře zohledněny nové vědecké diskursy týkající se destrukce parlamentnědemokratického uspořádání a etablování autoritativního stavovského státu ve třicátých letech a jeho konsekvence nebo otázka hodnocení kancléře Engelberta Dollfusse, jenž se stal po svém zavraždění v létě 1934 až mytickou postavou, která zasahovala i do poválečné politiky Rakouska a lidová strana potlačovala v interpretacích jeho aktivit roli, jakou sehrál při destrukci parlamentního zřízení. Vzhledem k politickému a společenskému významu náboženství v Rakousku postrádám v publikaci například reflexe i tohoto fenoménu.

Kniha však každopádně prohlubuje český vhled do historiografické krajiny našich jižních sousedů, který může být poměrně inspirativní nejen geografickou blízkostí, a vnímám ji jako užitečný dialog, neboť se dotýká takových otázek, jako jsou kompetence historika soudobých dějin či zamyšlení nad recipováním médií a mediální politiky vůbec. Rozhovory s předními rakouskými historiky jsou navíc doplněny bohatým poznámkovým aparátem, který umožňuje i základní bibliografickou orientaci v rakouské produkci k tématu soudobých dějin. Souhrnně lze říci, že se historické bádání v Rakousku pokoušelo reflektovat dramatickou situaci v souvislosti s tím, jak se část veřejnosti tázala po osvětlení některých momentů dějin 20. století, které zůstávaly dlouhou dobu tabuizovány či opomíjeny. A to přinášelo důležité metodologické i obsahové podněty rovněž ve vědeckých diskurzech. Samozřejmě se pak nabízí otázka, do jaké míry se české historiografii podařilo reagovat na osvětlení sporných momentů

moderních národních dějin po roce 1989. I u nás totiž historické diskuse překračují jen ryze akademickou půdu a promítají se i do politiky. Domnívám se, že by právě taková práce stála za pokus. Kniha představuje důležitý příspěvek do debaty zvláště nyní, kdy je potřeba vést solidní rozpravu na téma významu přesažného působení historiografie i dalších humanitních věd ve veřejném prostoru.

Jaroslav Šebek

Eva Hahnová: *Od Palackého k Benešovi. Německé texty o Čechách, Němcích a českých zemích.*

Academia, Praha 2014, 723 s.

Představa, že česko-německé vztahy byly formovány kolektivními etnickými podmíněnými konflikty mezi Čechy a Němci, je chybná. Úvodní věta by mohla být vnímána jako esence mimořádné antologie Evy Hahnové, historičky českého původu žijící od roku 1968 v Německu. Centrem její vědecké práce jsou moderní dějiny střední Evropy a dlouhodobě nejasné, často konfliktní česko-německé vztahy ve 20. století. Také pracovní kariéra Evy Hahnové vykazuje známky těchto nejasností. Článek v časopise *Osteuropa* „Německá bohemistika – pohled zvenčí“, ve kterém v roce 1999 předložila k akademické diskusi svůj názor na německou bohemistiku, vyvolal nečekanou reakci a vedl k jejímu propuštění z mnichovského centra bohemistických studií Collegium Carolinum, kde působila od roku 1981. I to byla jedna z událostí, která autorce

poskytla prostor k práci s texty původně tvořícími pouze součást její soukromé sbírky. Vznikla tak mimořádná kniha, která nabízí nový pohled na pozadí formování německo-českých vztahů a postojů skrze texty německých historiků, publicistů, spisovatelů i politiků.

Antologie, zahrnující časové období od roku 1844 až po současnost, je složena celkem ze 160 překladů původních textů. Ty jsou dále rozděleny do čtyř částí, každá z nich je pak členěna do několika kapitol. Přes 630 stran výsledného textu je souborem projevů, odborných prací, komentářů a prohlášení, veřejných dopisů či zápisků z deníku, textů, které byly před vydáním této knihy k dispozici převážně pouze v německém originále. Jejich výběrem a překladem nabízí Hahnová českému čtenáři to, co bylo v průběhu výše zmíněného časového období nabízeno čtenáři německému. Jazykové porozumění, které takto zprostředkovává, nemusí být nutně následováno porozuměním významovým, přestože do úvodu každého z textů vložila autorka jeho historický kontext i krátké seznámení s autorem. Přinejmenším však přináší možnost zamyslet se nad novou perspektivou. Významové porozumění si žádá otevřenou mysl a odstup od stereotypního pohledu na česko-německou problematiku. Diskurs, který v určitých letech v představané německé produkci vládl a který na čtenáře skrze některé z textů promlouvá, je mnohdy čtením vzbuzujícím emoce. Ty však, stejně jako rozhořčení, které se místy může vnucovat, je třeba nechat stranou. Texty není možné vnímat jako německé informace o Češích, dokládají jen to, jakým způsobem a pod jakými vlivy se formovala moderní německá identita, po dlouhou dobu těsně spjatá s českými zeměmi.

V úvodu knihy se čtenáři dostane návodu, jak tyto texty vnímat, Hahnová zde působí v roli průvodkyně světem, ve kterém dlouho žije a kterému rozumí, kde se orientuje v souvislostech a podrobnostech běžnému návštěvníku „ciziny“ unikajících. Tuto roli místy zaměňuje za roli pedagogickou, kdy čtenáře nabádá, co neopomíjet, nač hledět kriticky a čím se inspirovat. Je na každém, nakolik jejím radám dopřeje sluchu, v zásadě je však třeba vzhledem k rozsahu knihy ocenit, jak „uživatelsky vstřícnou“ se ji pokusila autorka učinit. Redakční poznámky, jmenný rejstřík, seznam v knize komentovaných vyobrazení zároveň se zdroji, odkud pocházejí, seznam použité literatury i poznámkový aparát – to vše nese známky pečlivého a důkladného zpracování. Autorka nenechává čtenáře, aby se v množství textů a nových i známějších informací ztratil, vede ho časem a historií, nabízí jiné úhly pohledů, kterými se dá na texty pohlížet.

První část knihy pod názvem *Od „jara národů“ k rozpadu habsburské monarchie* obsahuje texty vzniklé v letech 1844 až 1918. Řešena je zde problematika národní nerovnoprávnosti, postavení českých zemí v rámci „Germánie“ a také několik pokusů o rozdělení Čech. Z významných postav historie dominuje především František Palacký. Jeho dopis z dubna 1848 s odmítnutím účasti na německém národním shromáždění ve Frankfurtu na Mohanem je notoricky známý, konkrétní reakce na německé straně však nikoliv. Autorka nabízí překlad dvou veřejných odpovědí na tento dopis, jedné z pera spisovatele Alfreda Meissnera, druhé od přírodovědce Moritze Wagnera. Druhý zmíněný ve své emocionální výpovědi líčí Palackého coby „šilého historiografa“ a český národ

jako jeho zfanatizovaného žáka. Podobných, českému čtenáři nepřilíš známých ohlasů na známé události, lze v knize potkat více.

Část druhá svým názvem zahrnuje i léta, kterých se týká, tedy 1918–1933: *Od boje za „německé Čechy“ k boji za „Sudetsko.“* Autorka svým výběrem textů potvrzuje předpoklad, že ani při výrazných politických a mocenských transformacích nemění diskurs svou podobu zásadním způsobem. Proto ani vznik Československa neměl na tradiční výroky o Němcích, Čechích a českých zemích podstatný vliv. Separatismus Čechů vyvolával a formoval antičeskoslovenské postoje. Společně žitá každodennost Němce spojovala s Čechy, jazyk jako jeden z hlavních atributů identity vytvářel jejich pouto se dvěma sousedními republikami. Přeměna *Deutschböhmen* v *Sudetenland* byla pozvolná a způsob, jakým se tak stalo, lze v textech sledovat.

Třetí část antologie nese příznačný název 1933–1945: *O neslavném „návratu“ českých zemí do lůna říše.* Německá kolektivní identita byla hlavním hybatelem v otázkách podpory nacismu v českých zemích. Nacismus tu nebyl přijímán bezvýhradně a celonárodně, odpor však lámala také nacistická rétorika, postavená mimo jiné na tradičních výrociích, které zněly mnoha Němcům povědomě. „Čechy – otevřená rána německého východu“ či „srdce Germánie“, tyto a jim podobná stereotypní sousloví tvořila veřejně přijímaný, přirozeně znějící diskurs. V textech této části knihy najdeme statě z deníku Josepha Goebbelse, úvahy Eugena Lemberga o českém a německém národním povědomí, slavné projevy Konráda Henleina či K. H. Frankův spis z roku 1940 o způsobu germanizace Čechů.

Poslední, čtvrtou část knihy, která zahrnuje časové období od konce druhé světové války až po současnost, uvedla autorka názvem *Obnova sudetoněmeckého hnutí v poválečném Německu.* Název ovšem nemůže obsáhnout celé množství informací a inspirujících poznatků pro pochopení historie i současnosti česko-německých vztahů, které zde pozorný čtenář najde. Co je „odsun“ a co znamená „vyhnání“ v představách Čechů a co v představách Němců, jak rozdílný pohled na historii dává prostor emocionálním vyjádřením, na jakém základě se formovalo po válce obnovené sudetoněmecké hnutí a jakou zátěž nesou česko-německé vztahy z hlediska politického či morálního, jak vypadají osobnosti Palackého, Beneše, Masaryka či Pekaře v očích Němců – to je jen několik témat, ke kterým se texty této části knihy vztahují.

S knihou Evy Hahnové v ruce se můžeme pokusit odpovědět na otázku, co s přezívacími frázemi a stereotypy Němců i Čechů, které stále „kazí vzduch“ a objevují se v nečekaných chvílích a nepochopitelných souvislostech. Jejich kořeny sahají hluboko do minulosti, není možné je vymýtit jednorázově, odkrytím jejich zdrojů. Historie českých zemí je na tyto frázovité výroky bohatá, proto jakákoliv možnost pohlédnout na ně v novém kontextu je přínosem. Kniha Evy Hahnové je vynikajícím studijním materiálem, potřebným a využitelným pracovním nástrojem dějepisného vzdělávání a v neposlední řadě i zrcadlem, které pro českého čtenáře odráží jiné obrazy historie, obrazy s německými konturami.

Marcela Brabačová